

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

PEST MEGYE NÖVEKVŐ VÁNDORLÁSI FORGALMA¹

DARÓCZI ETELKA

A belföldi lakóhelyváltoztatások alakulása országosan és Pest megyében

A lakóhelyváltoztatást rendszerint a külső vagy a személyes körülmények lényeges megváltozása idézi elő, így a költözések gyakorisága függ az országos, a regionális és az egyéni gazdasági és demográfiai helyzet (például a jövedelem, a családi életciklus, az egészségi állapot) alakulásától. Mivel a költözés az ember életében fontos esemény, amit gyakran alapos mérlegelés előz meg, ezért joggal tekinthető az objektív környezet szubjektív döntésekben megnyilvánuló tükörképének.

A munkahelyek számát gyarapító beruházások növekedése, az emberek anyagi helyzetének javulása a lakásépítések fellendülését, a térbeli mobilitás növekedését hozza magával. A munkaerő területi mozgékonyasága ugyanakkor szükséges feltétele is az üzleti élet dinamikus, zavartalan fejlődésének, bár a helyhez nem kötődő gazdasági tevékenység szaporodásával, a „telemunka” elterjedésével ez a kapcsolat lazulhat.

Am nemcsak a külső körülmények miatt fontos a vándorlás. Az egyén fejlődése, személyiségének kiteljesedése szempontjából kedvező, ha életét nem egyetlen településen éli le. Amennyiben a családi életciklus fordulópontjai (felsőfokú tanulmányok kezdete, munkába állás, családalapítás, gyermekek szárnyra bocsátása, nyugdíjazás) közül néhányat — például átlagosan hármat — az emberek vándorlással kötnének össze, akkor (az egyszerűség kedvéért 70 év várható élettartamot feltételezve) a migráció évi nagysága 1000 lakosra vetítve 42,9 lenne. Három vándorlással minimálisan két, maximálisan négy településen lakhat a vándorló.²

A rendszerváltás körüli években (1987 és 1991 között) a lakóhelyváltoztatások együttes száma és gyakorisága országosan és Pest megyében is jelentősen csökkent (lásd az 1. és 2. táblát, valamint az 1. ábrát).

Ami az **állandó vándorlásokat** illeti, gyakoriságuk a fejlett és dinamikus gazdasággal rendelkező országokhoz képest Magyarországon még a nagy társadalmi-gazdasági szerkezetváltozást hozó hatvanas években is mérsékelt volt (a népességre vetítve 30 ezrelék). Ennek oka a relatív gazdasági (ezen belül kiváltképp az infrastrukturális) elmaradottságban, a hiánygazdaság jellemzőiben (lakáshiány, munkaerőhiány) s esetleg kulturális, szokásbeli tényezőkben keresendő. Erről a viszonylag alacsony szintről folyamatosan csökkent tovább az állandó vándorlások országos intenzitása az 1985-ös 20,7 ezrelékre. A rendszerváltással kapcsolatos bizonytalanság viszonylag csekély hatással járt az állandó vándorlásokra, országos méretekben inkább stagnálásról, mint visszaesésről beszélhetünk. Pest megyében ugyanakkor páratlan jelenség tanúi

¹ A tanulmány a Regionális Kutatási Alapítvány támogatásával készült.

² A statisztika csak a vándorlások számát tudja nyomon követni, a vándorlókat nem. A kettő megkülönböztetésére akkor lenne mód, ha egy egyéni azonosító, például a személyi szám szerepelne a lakcímjelentő lapon. (Ebben az esetben például ki tudnánk számítani, hogy egy vándorlóra átlagosan hány vándorlás jut, a népesség mekkora hányada nem mozdul ki szülőföldjéről, mekkora a rendkívül mobilak aránya stb.) A ma érvényes bejelentő lap azonban nemhogy a személyi számot, de olyan — korábban szereplő — információt sem tartalmaz, amiből a vándorlók családi állapotára, iskolai végzettségére, foglalkozására, a lakcímváltozás tényleges okára lehetne következtetni. A költözés indokaként felsorolt formai okokon (lakóhely/tartózkodási hely létesítése, megváltoztatása, megszűnése, megújítása, külföldre/külföldről költözés) kívül csak az életkor, a születési hely, az eddigi és az új lakcím szerepel, igen leszűkítve ezzel az elemzés lehetőségét. A területi mobilitás lényegi jellemzőit és összefüggéseit már csak alkalmi mintavételes felméréssel lehet feltárni, ami egyrészt rendkívül drága, másrészt teljesen alkalmatlan a kistérségi folyamatok országos szintű megfigyelésére.

lehetünk, éppen a rendszerváltás után, 1992-től nőtt meg — mégpedig látványosan — az állandó lakóhelyváltoztatások száma.

1. tábla Az állandó vándorlások, az ideiglenes vándorlások és a településen belüli költözések országos számának alakulása, 1985—1995

Év	Állandó vándorlások		Ideiglenes vándorlások		Településen belüli költözések	
	Az esetek száma	Ezer lakosra vetítve	Az esetek száma	Ezer lakosra vetítve	Az esetek száma	Ezer lakosra vetítve
1985	220 370	20,7	385 861	36,2	598 869	56,2
1986	221 107	20,8	355 795	33,5	664 578	62,5
1987	232 636	21,9	362 202	34,1	727 692	68,6
1988	221 838	20,9	355 795	33,6	664 578	62,7
1989	204 058	19,5	298 101	28,4	617 997	59,0
1990	213 625	20,6	261 006	25,2	568 039	54,8
1991	188 381	18,2	210 445	20,3	458 335	44,3
1992	204 641	19,8	199 467	19,3	470 519	45,6
1993	207 839	20,2	185 031	18,0	372 375	36,2
1994	209 075	20,4	150 345	14,7	392 050	38,2
1995	210 909	20,6	195 714	19,1	418 906	41,0

Forrás: Demográfiai Évkönyvek.

2. tábla A Pest megyét érintő állandó és ideiglenes vándorlások³, valamint a településen belüli költözések számának alakulása, 1985—1995

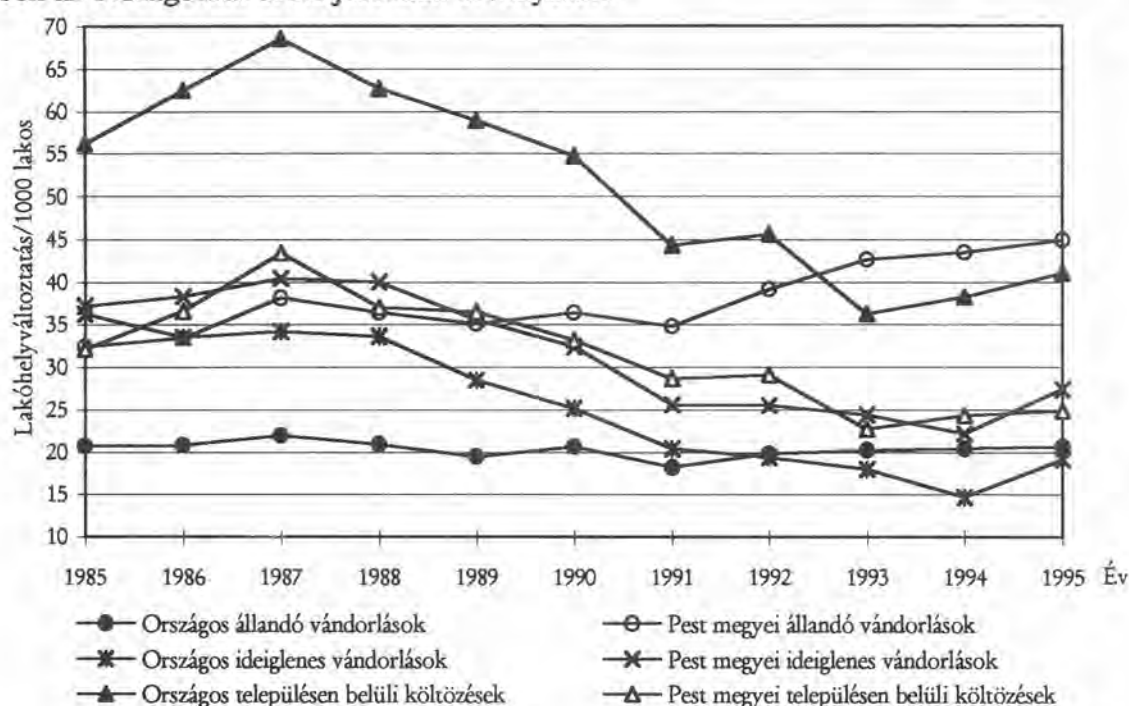
Év	Állandó vándorlások		Ideiglenes vándorlások		Településen belüli költözések	
	Az esetek száma	Ezer lakosra vetítve	Az esetek száma	Ezer lakosra vetítve	Az esetek száma	Ezer lakosra vetítve
1985	31 859	32,4	36 593	37,2	31 595	32,1
1986	32 893	33,4	37 642	38,2	35 996	36,5
1987	37 538	38,1	39 806	40,3	42 792	43,4
1988	35 993	36,4	39 498	40,0	36 537	36,9
1989	34 054	35,1	34 457	35,5	35 395	36,5
1990	34 566	36,4	30 789	32,4	31 530	33,2
1991	33 101	34,8	24 364	25,6	27 291	28,7
1992	37 399	39,1	24 352	25,5	27 781	29,1
1993	40 935	42,6	23 478	24,4	21 788	22,7
1994	42 076	43,4	21 478	22,2	23 558	24,3
1995	43 937	44,9	26 820	27,4	24 268	24,8

Forrás: Demográfiai Évkönyvek, KSH Népesedés- és Egészségügyi Statisztikai Főosztály.

Az **ideiglenes vándorlások** fő mozgatórugója a lakóhelytől távol, az ipari tömörülésekben és a nagy építkezések helyén vállalt munka, továbbá a nappali tagozatos iskolavégzés. A hatvanas években országosan 50-60 ezrelék volt az ideiglenes vándorlások népességhez viszonyított száma, a hetvenes években 40-50 ezrelék. 1989-től 1993-ra (18,0 ezrelék) zuhanásszerűen a felére, évente átlagosan 25 ezerrel csökkent az ideiglenes vándorlások száma. Ezzel gyakoriságuk jóval

³ Az állandó és az ideiglenes vándorlások tartalmazzák a megyeközi és a megyén belüli településközi vándorlásokat is. A megyehatárt átlépő vándorlási forgalomból a nagyobb volument képviselő irány (vagy az oda-, vagy az elvándorlás) szerepel.

az állandó vándorlásoké alá süllyedt, ami korábban elképzelhetetlen volt. A folyamat Pest megyében az országosnál erőteljesebben érvényesült.⁴

1. ábra A lakóhelyváltoztatás gyakorisága Magyarország és Pest megye területén

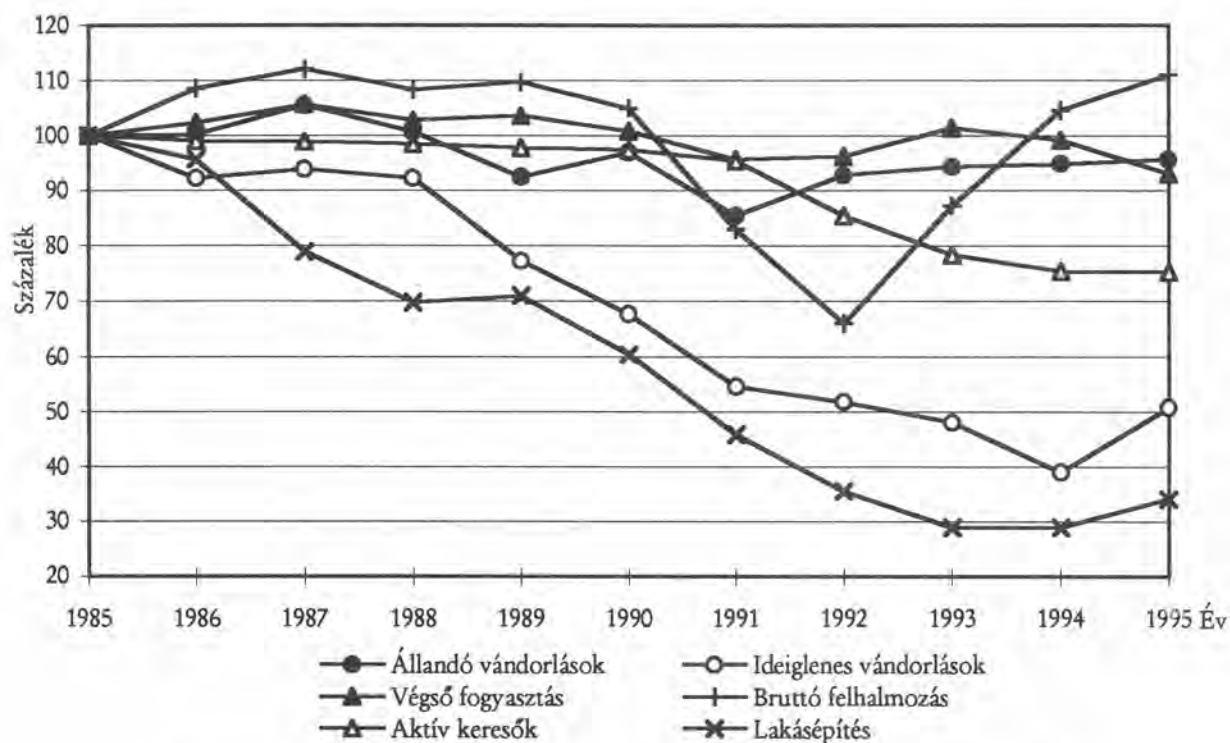
A településen belüli költözések intenzitása a hatvanas években országosan 50 ezrelék körül mozgott. A hetvenes–nyolcvanas évek nagy lakótelep-építési láza némi emelkedést (50-60 ezrelék) hozott. Az 1987-es csúc (68,6 ezrelék) után országosan e rövid távú mobilitás csökkent a legnagyobb mértékben, 1993 óta alig haladja meg a településközi vándorlások (állandó és ideiglenes) együttes mértékét. Pest megyében a településen belüli költözések az országosnál kevésbé, nagyjából az ideiglenes vándorlással azonos mértékben estek vissza.

Az állandó vándorlások dinamikája a családi életciklus szempontjából külső tényezők (végső fogyasztás, bruttó felhalmozás, aktív keresők száma és lakásépítés) közül leginkább a végső fogyasztás alakulásával, az ideiglenes vándorlásoké és a településen belüli költözéseké pedig a lakásépítés ütemével korrelál (lásd a 2. ábrát).

⁴ 1994-ben az ideiglenes vándorlások számát, illetve az állandó és az ideiglenes vándorlás nyers mutatószámait a nyilvántartás változása is befolyásolta.

Az 1992. évi LXVI. törvény 27. paragrafusa (3) értelmében az OSZH (Országos Személyiadat- és Lakcím-nyilvántartó Hivatal) 1994. VI. 30-án megszüntette azoknak az állampolgároknak az ideiglenes lakcímét, akik két évnél régebben voltak ideiglenesen bejelentve, és nem újították meg a bejelentkezésüket. Az 1994. évi belföldi vándorlási statisztikai adatokban ezek a hivatalból történő kijelentkeztetések nem kerültek feldolgozásra, mivel nem 1994. évi mozgásokról volt szó, hanem az elmúlt évek során — az állampolgárok részéről — nem teljesített lakcímmegszüntetések együttes számáról. A népesség 1994. I. 1-jéről 1995. I. 1-jére történő továbbszámításánál azonban az 1994. évi tényleges belföldi vándorláson kívül egyes ideiglenes lakcímek megszüntetését is figyelembe vették. Ennek következtében a lakónépesség 1994 végi területi eloszlása eltérhet az előző évitől, ami a mobilitás 1994-es és az 1995-ös területi arányszámaira is befolyással bír.

A belföldi vándorlási statisztika feldolgozásában 1994-ben további változás következett be. Ennek oka, hogy már nem kötelező, hogy minden állampolgár állandó lakcímmel rendelkezzen. Ha valaki ideiglenes lakóhelyéről egy másik ideiglenes lakóhelyre költözik, akkor 1993-ig a vándorlási statisztikai feldolgozásban egy ideiglenes kijelentővel visszakérült az állandó lakóhelyére, egy ideiglenes bejelentővel pedig az állandó lakóhelyéről az új ideiglenes lakóhelyére. 1994-től kezdve ennek az eseménynek a követése egyszerűsödik: egy ideiglenes bejelentővel a régi lakóhelyéről egy újra kerül, így elkerülhető az állandó lakóhelyére történő visszavándoroltatás. Ennek eredményeként az ideiglenes kijelentések és ezáltal az ideiglenes vándorlások száma 1994-ben jelentősen csökkent. Forrás: Pest megye statisztikai évkönyve 1994, KSH Budapesti és Pest megyei Igazgatósága, Budapest, 1995. 20. p.

2. ábra A vándorlások és a gazdasági mutatók országos dinamikája, 1985=100%

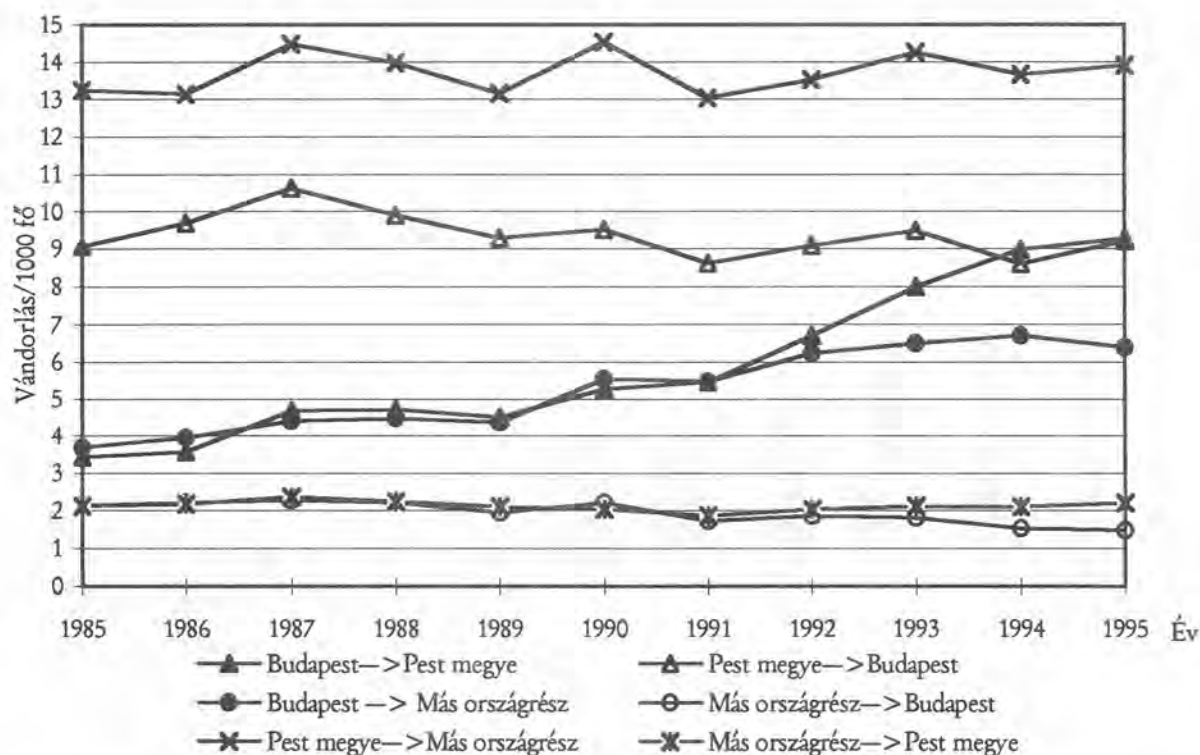
Az állandó vándorlások alakulása Budapest, Pest megye és az ország többi része között, 1985–1995

Az elvándorlás intenzitását az elvándorlás helyén élő népességre vetítve mérhetjük helyesen. A migráció irányonkénti gyakorisága természetesen függ a befogadó térség jellemzőitől is. Budapest, Pest megye és az ország többi része a vándorlást befolyásoló számos tényező tekintetében jelentősen eltér egymástól. Az elvándorlás egy bizonyos irányban megmutatkozó gyakoriságát nemcsak a vonzó és taszító tényezők befolyásolják, hanem a választott irányba történő vándorlás megvalósíthatósága, esélye is, például az odavándorlás helyének befogadóképessége: területének nagysága, népessége, lakásainak száma stb. Például a főváros erőteljes vonzása és közelsége ellenére több Pest megyei költözik az ország más részeibe együttvéve, mint Budapestre (lásd a 3. ábrát).

A vizsgált országrészek közötti területi mobilitás 1985 és 1995 között bizonyos irányokban viszonylag stabil képet mutat, míg más irányok tekintetében jelentős változáson ment keresztül.

A Pest megye és az ország Budapesten kívüli területe közötti állandó vándorforgalom intenzitásának alakulása viszonylag kis tartományon belül ingadozott, amelyen belül nemigen fedezhetők fel tendenciaszerű változás jelei (lásd Pest megye → Más országrész; Más országrész → Pest megye). A mobilitás szintje ebben az irányban az 1990-es években elérte vagy valamivel meghaladta a rendszerváltozást közvetlenül megelőző időszak értékét.

Budapest és az ország Pest megyén kívüli területe közötti viszonylatban ettől eltérő és karakterisztikusabb volt a változás. A — már a nyolcvanas években is rendkívül alacsony intenzitású — Budapestre vándorlás a kilencvenes években szinte a nullára süllyedt (lásd Más országrész → Budapest). Az állandó odaköltözések vonatkozásában 1990-ig Budapest és Pest megye még gyakorlatilag azonos mértékű vonzerőt gyakorolt az ország többi részére (vö. a Más országrész → Budapest és a Más országrész → Pest megye görbét), ám ettől kezdve — a fővárosba költözések visszaesése miatt — Pest megye vonzereje valamelyest felülmúlta Budapestét (1995-ben az állandó odavándorlásoknak az elvándorlás helyén élő népességszámra vetített értéke Pest megye esetében 2,2 ezrelék volt, míg Budapest csak 1,5-et ért el).

3. ábra Az állandó vándorlások száma az elvándorlás helyén élő népességre vetítve, ‰

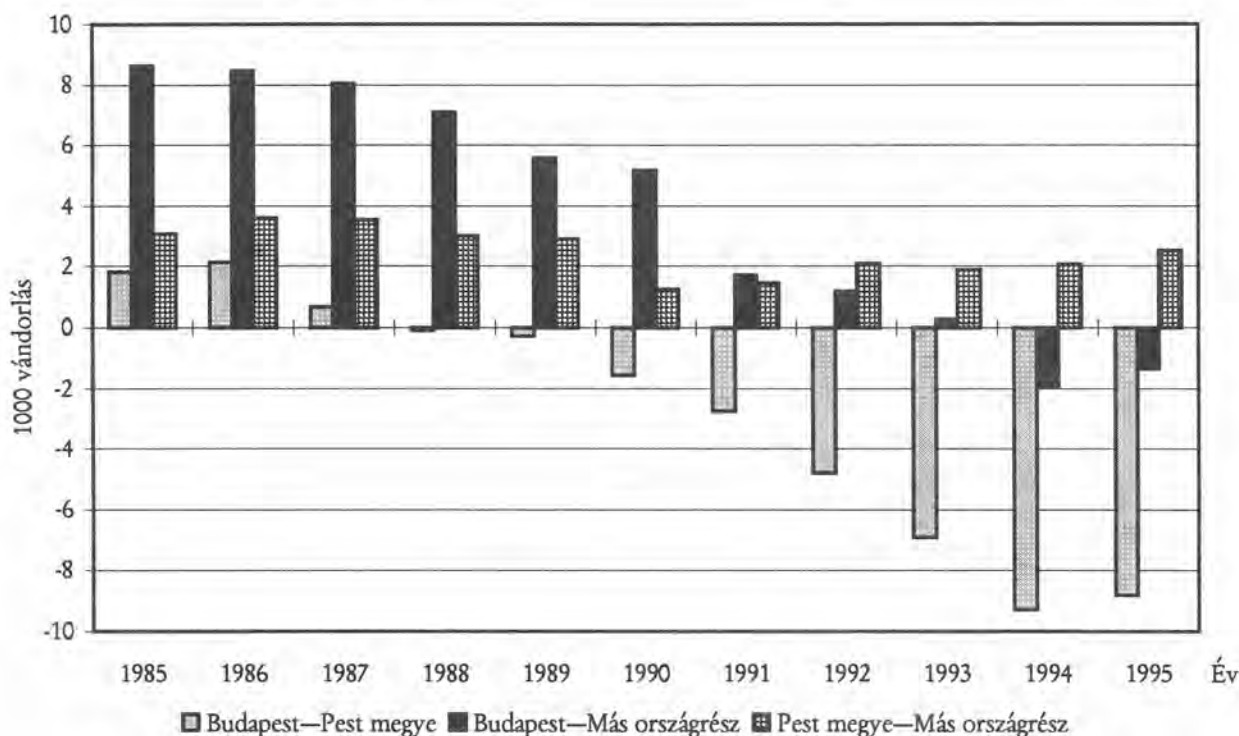
A Budapestről az ország Pest megyén kívüli területeire történő elvándorlás intenzitása szakaszosan változott (Budapest → Más országrész). 1985 és 1989 között mérsékelten nőtt, 1990-ben hirtelen megugrott, majd ismét mérsékelt növekedés következett 1994-ig. Az ezt követő évben pedig már némi visszaesés mutatkozott.

Minden bizonnyal a legérdekesebb a főváros és Pest megye közötti vándorlások alakulása. A Pest megyéből Budapestre vándorlások gyakorisága 1985–1987 között növekvő, azóta — kisebb ingadozásokkal — alapvetően csökkenő vagy stagnáló tendenciájú (Pest megye → Budapest). Budapest tehát nemcsak az ország távolabbi részeire, hanem közvetlen szomszédságára sem tud a korábbihoz hasonló hatást kifejteni. Ezzel egyidejűleg a Budapestről Pest megyébe irányuló állandó vándorlás látványos változáson ment keresztül (Budapest → Pest megye). Mialatt az ország többi részébe csak mérsékelten emelkedett, sőt 1995-ben már csökkent a vándorlás, a budapesti lakóhelyüket Pest megyeire felváltók száma rendkívül gyors növekedésnek indult. Míg 1985–1991 között a budapestiek nagyjából ugyanolyan gyakran és hasonlóan növekvő mértékben vándoroltak Pest megyébe, mint az ország többi részébe (vö. a Budapest → Pest megye és a Budapest → Más országrész görbét), addig 1992-ben elvált egymástól a két trend. 1994-ben és 1995-ben a budapestiek Pest megyébe vándorlása nemcsak abszolút nagyságát, hanem intenzitását tekintve is felülmúlja az ellenkező irányú forgalmat. Ez egyértelműen azt jelenti, hogy Pest megye egészében véve nagyobb hatást fejt ki a budapestiekre, mint amilyen vonzerőt a főváros gyakorol Pest megye lakosaira. Ez az alapvető irányváltás e két térség vándorforgalmában a nyugat-európai jellegű szuburbanizáció⁵ megnyilvánulásának egyértelmű bizonyítéka, s mivel állandó vándorlásról van szó, feltételezhető, hogy az új tendencia tartós marad. Érdekes megemlíteni azt a megdöbbentő adatot, hogy 1993-tól Pest megyébe több állandó letelepedő érkezik Budapestről, mint az ország többi részéből együttesen. Ez nyilván Pest megye társadalmának átalakulását, a szuburbán jelleg erősödését jelzi.

Ezt a folyamatot az állandó vándorlások Budapest és Pest megye közötti egyenlege mutatja a legékebben (lásd a 4. ábrát), amely 1988-tól Pest megye javára növekvően pozitív.

⁵ A kötetben Dövényi Zoltán et. al. tanulmánya is foglalkozik ezzel a témával (szerk.).

Érdekes megemlíteni, hogy 1995-ben Budapest negatív egyenlege Pest megyével nagyjából akkora volt (–8785), mint Budapest 1985-ös pozitív egyenlege az ország (Pest megyén kívüli) egészével (+8623). Ez teljes fordulatot jelent a belföldi vándorlások irányában. Azt sajnos nem tudjuk megmondani, hogy a fővárosiak közül kik és milyen motivációk miatt választják állandó lakóhelyül Pest megyét. Abban mindenesetre biztosak lehetünk, hogy a fő kiváltó okok közé tartozik az állami lakásépítés megszűnése, a telek- és a lakásárak jelentős különbsége.

4. ábra Az állandó vándorlások egyenlege Budapest, Pest megye és az ország többi része között

Budapest az ország Pest megyén kívüli részével 1990-ig mutatott jelentős, évi ötezer főt meghaladó odavándorlási többletet. Az ezt követő három évben a pozitív vándorlási egyenleg semmivé foszlott, majd az utolsó két évben negatívvá vált, ami ugyancsak figyelemre méltó változás. További vizsgálatra érdemes, hogy Pest megyén kívül az ország mely területei vonzzák magukhoz a főváros állandó lakosait, s közülük kiket.

Pest megye az ország Budapesten kívüli részével szemben megőrizte pozitív egyenlegét, s mivel ez a pozitívum meghaladja Budapest negatívumát, a népesség koncentrációja az ország központi részébe — bár csökkenő mértékben — még folytatódik. 1985–1989 átlagában még évente 3233, 1990–1995 átlagában pedig már csak évi 1890 fő volt Pest megye vidékről származó vándorlási nyeresége.

Pest megye településeinek népessége és a budapesti kitelepülők

Pest megye 184 települését három övezetbe soroljuk. Belső agglomerációnak nevezzük a Budapest főváros és környéke általános rendezési tervének jóváhagyásáról szóló 1005/1971. (II. 26.) Korm. számú határozatban rögzített akkor 44, később (Kerepes és Kistarcsa 1978. XII. 31-i egyesülése miatt) 43 települést, külső agglomerációnak az agglomerációs övezet bővítésénél számba vett 27 településből⁶ a Pest megyeieket (a Fejér megyei Ercsi kimaradt), míg az egyéb kategória a fennmaradó 115 Pest megyei települést foglalja magában.

⁶ Kőszegfalvi 1995, 18. p.

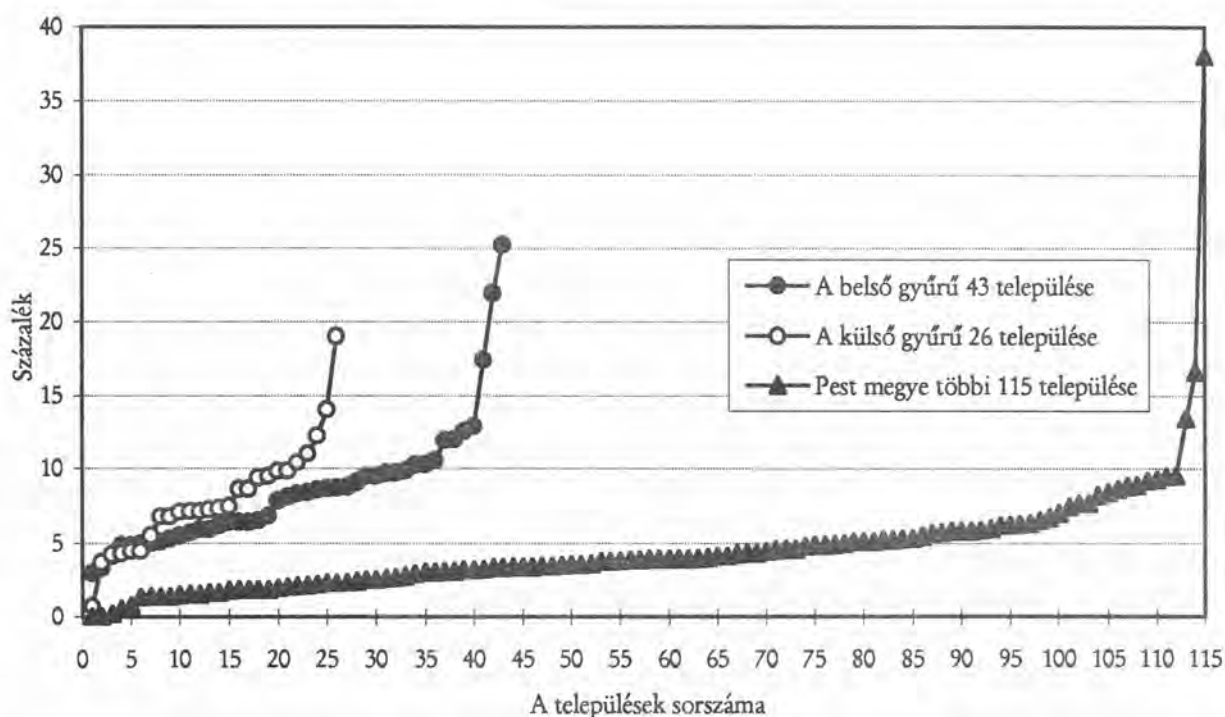
3. tábla Pest megye népességének százalékos változása agglomerációs övezetenként, 1970–1995

Településcsoport	Népességváltozás		
	1970–1979	1980–1989	1990–1995
Belső gyűrű	20,6	0,8	3,9
Külső gyűrű	12,3	–1,6	3,9
Egyéb	1,9	–6,2	3,4
Pest megye	10,8	–2,5	3,7

Forrás: Népszámlálási kötetek és Pest megye Statisztikai Évkönyve.

A fenti táblázatban a népesség megyén belüli tömörülését figyelhetjük meg a tágabban értelmezett agglomeráción belül. A folyamat azonban csak 1970 és 1990 között nevezhető intenzívnek, amikor erőteljesen fokozódott a lakónépesség koncentrációja a belső gyűrűben. A kilencvenes években már csak alig érzékelhetően nőtt ennek az övezetnek a súlya, nem jobban, mint a külső gyűrű népességaránya. Ezzel egyidőben az egyéb települések korábban gyors arányvesztése minimálisra csökkent, tehát gyakorlatilag kiegyenlítődtött Pest megye három településcsoportjának népességváltozása: "terítődött" a növekedés.

A kilencvenes években bekövetkezett fordulatot érzékelteti a lakásállomány alakulása is. Az 1990-es népszámlálás szerint a belső gyűrűben volt a legmagasabb a frissen (1980–1989 között) épült lakások aránya (22,6%), és ez az arány kifelé haladva fokozatosan csökkent. A külső gyűrűben 20,2%-ot, Pest megye többi településében pedig 15,2%-ot ért el. A lakásállomány 1990 és 1995 közötti változását tekintve azonban már némi decentralizációnak lehetünk tanúi tekintettel arra, hogy a Pest megyei átlagos 6,1%-os növekedésnél a belső gyűrűben alacsonyabb (5,9%), a külső gyűrűben és a többi település csoportjában magasabb (6,4% és 6,3%) volt a növekmény.

5. ábra A lakásállomány %-os növekménye 1990–1995 között agglomerációs övezetenként

Ha agglomerációs övezetenként rendezzük növekvő sorba Pest megye településeit a lakásépítés 1990-es évekbeli dinamikája szerint (lásd az 5. ábrát), jól láthatjuk, hogy a külső

gyűrű 26 településének mindegyike nagyobb százalékos növekményt produkált, mint a belső gyűrű első 26 települése, és a növekvő sorrend végén található Páty, Szada, Veresegyház, Órbottyán és a már említett Sződliget 10%-ot meghaladó mértéket produkáltak, amit a belső gyűrű települései közül csak olyanok értek el, illetve múltak felül, mint Leányfalu, Szentendre, Dunakeszi, Mogyoród, Pilisszentiván, Fót, Tahitótfalu, Solymár, Nagykovácsi és Csobánka (szintén növekvő sorrendben). Pest megye fennmaradó 115 települése közül pedig mindössze három (sorrendben Zsámbék, valamint a már említett Galgamácsa és Telki) növelte lakásállományát több mint tíz százalékkal 1990 és 1995 között. A lakóingatlan-befektetések tehát egyértelműen a megye északi részére (de nemcsak a budai oldalra) irányulnak.

A Pest megyében 1995-ben letelepedettek megoszlása nem mutat ehhez hasonló, decentralizációra utaló folyamatokat. Különösen vonatkozik ez az állandó vándorlókra, s ezen belül még inkább a Budapestről Pest megyébe költözőkre, akiknek döntő többsége a közeli településeket választja. A fővárosból kifelé áramlás egyelőre tehát meglehetősen szűk területre koncentrálódik.

4. tábla A Pest megyébe vándorlók megoszlása agglomerációs övezetenként, 1995

Település-csoport	Állandó és ideiglenes együtt	Állandó odavándorlás	Ideiglenes odavándorlás	Budapestről állandó odavándorlás
Belső gyűrű	28 305	17 985	10 320	11 514
Külső gyűrű	10 233	5 883	4 350	2 642
Egyéb	16 813	10 102	6 711	3 648
Pest megye	55 351	33 970	21 381	17 804

Megoszlás %

Belső gyűrű	51,1	52,9	48,3	64,7
Külső gyűrű	18,5	17,3	20,3	14,8
Egyéb	30,4	29,7	31,4	20,5
Pest megye	100,0	100,0	100,0	100,0

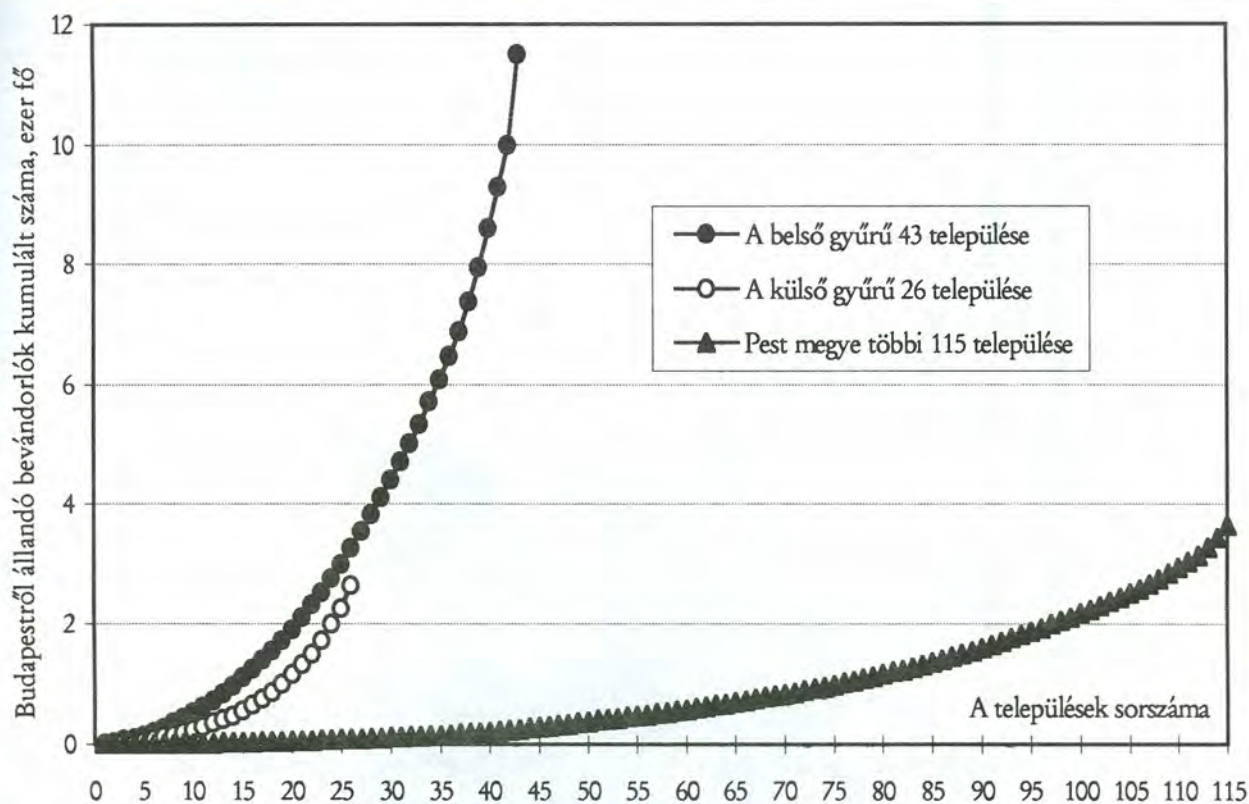
Forrás: KSH Népesség- és Egészségügyi Statisztikai Főosztály.

Ennek érzékeltetésére a megye településeit — ismét agglomerációs övezetenként — a Budapestről állandó jelleggel odaköltözők⁷ száma szerint növekvő sorrendbe szedtük, majd a számokat településcsoportonként külön-külön kumuláltuk. Ennek eredményét mutatja a 6. ábra, amelyről leolvasható, hogy a belső gyűrűbe településenként többen költöztek Budapestről, mint a külső gyűrűbe, és összesen közel háromszor annyian költöztek a belső agglomeráció 43 településébe, mint Pest megye 115 településébe együttesen. A fővároshoz legközelebb eső települések közül az abszolút számok tekintetében inkább a déliek (Szigetszentmiklós, Gyál, Budaörs és Érd) értek el kiemelkedő helyezést. Ezekre a településekre 1995-ben legalább 500 állandó budapesti lakos költözött. A külső gyűrűben a 200-asok (Erdőkertes, Veresegyház, Monor, Gödöllő), az egyéb Pest megyei településeknél a 100-asok (Dabas, Pilis, Süllyáp, Kistarcsa) csoportja mutat kiugró értékeket. Valamennyien a megye pesti oldalán találhatók.

A Budapestről odaköltözők száma nyilván nem független a választott település nagyságától. A budapestieknek az egyes Pest megyei településekhez való vonzódását nemcsak az abszolút számuk, hanem az ott élő népességhez viszonyított arányuk, illetve az összes odavándorlón belüli részesedésük jellemzi. A népességhez viszonyított, ezrelékben kifejezett számuk a települések általános vonzerejét, az őslakossághoz képest a fővárosiak térnyerését (a

⁷ Mivel feltételezhetően kevesen vannak olyanok, akik egy éven belül többször változtatnak Budapest és Pest megye között lakóhelyet, az egyszerűség kedvéért vándorlások helyett vándorlókról beszélhetünk.

helybeliekre gyakorolt "nyomását") jellemzi (lásd az 1. térképet), míg az összes állandó odavándorlón belüli magas részarányuk a fővárosiaknak az ország vidéki lakosaival szembeni pozícióelőnyét, esetleges kiszorításukat jelzi az adott településen (lásd a 2. térképet). A Budapestről kivándorlók gyakoribb megjelenése inkább Pest megye nyugati, északi és északkeleti területén tapasztalható, de van néhány keleti, délkeleti kivétel (Gyál, Maglód, Káva, Tápióság).

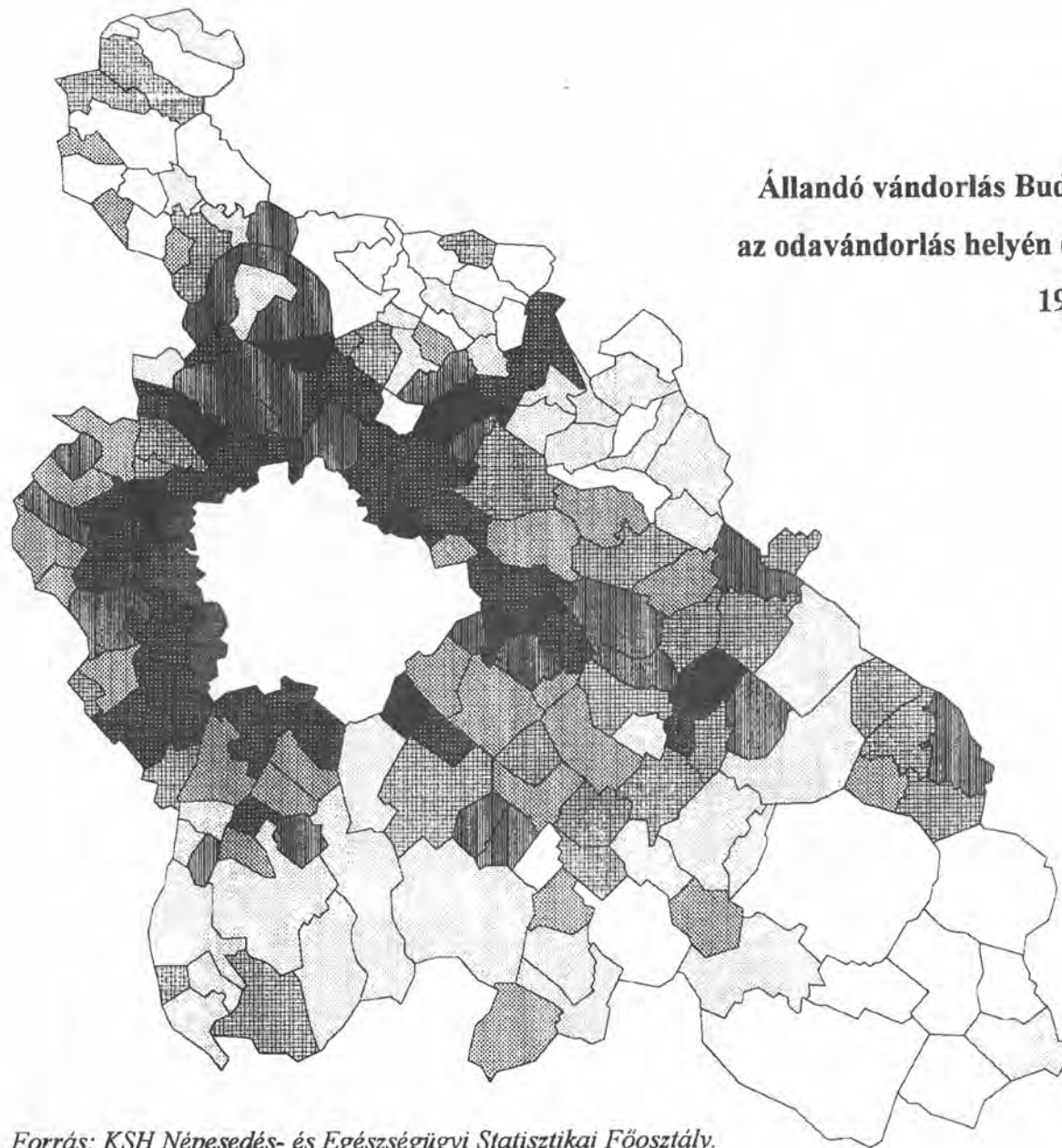

6. ábra A Budapestről állandó jelleggel Pest megyébe költözők agglomerációs övezetenként kumulált száma, 1995

A belső gyűrű településeinek 1000 lakosára 1995-ben átlagosan 26,8 budapesti odavándorló jutott, akik az odavándorlók 64,0%-át tették ki. A lakossághoz viszonyított értékek tekintetében a legkevésbé vonzónak Csomád (4,1 ezrelék), Alsónémedi (7,3 ezrelék) és Százhalombatta (9,9 ezrelék) bizonyult. Részben ugyanezen települések voltak azok, amelyekre a budapestiek a legkisebb arányban költöztek ki: Százhalombatta (27,5%), Csomád (30,0%) és Tököl (42,6%). Népszámahoz viszonyítva a legtöbb budapestit Leányfalu (51,6 ezrelék), Pócsmegyer (51,7 ezrelék), Solymár (52,0 ezrelék) és Diósd (65,1 ezrelék) fogadta. A budapesti odaköltözők magas aránya következtében a vidékiek számára a legkevésbé hozzáférhető településnek Nagykovácsi (85,9%), Üröm (82,2%) és Pilisborosjenő (80,2%) bizonyult.

A külső gyűrű településeinek 1000 lakosára 1995-ben átlagosan 15,9 budapesti odavándorló jutott, akik az odavándorlók 44,9%-át tették ki. Igen kevés budapestit fogadott Vác (4,4 ezrelék), Dunabogdány (6,2 ezrelék), Kismaros (6,6 ezrelék) és Vácrátót (6,6 ezrelék), míg viszonylag sokat Páty (33,4 ezrelék), Veresegyház (38,0 ezrelék) és Erdőkertés (55,7 ezrelék). A budapestiek részarányát tekintve az említett települések egymástól lényegesen eltérő értékeket mutatnak. Dunabogdány esetében feltehetően nem arról van szó, hogy a település nem képvisel kellő vonzerőt a budapestiekre, hanem inkább arról, hogy korlátozottak az új építkezés lehetőségei. A budapestiek részaránya tekintetében a legkisebb értékek Vácot (17,2%), Pusztazámort (20,0%) és Vácrátót (21,2%) jellemzik, míg igen magas arányt ért el Biatorbágy (71,8%) és Erdőkertés (71,4%). Mögöttük eléggé elmarad a harmadik helyezett Veresegyház (63,5%).

**Állandó vándorlás Budapestről Pest megyébe
az odavándorlás helyén élő népesség ezrelékében,
1995**

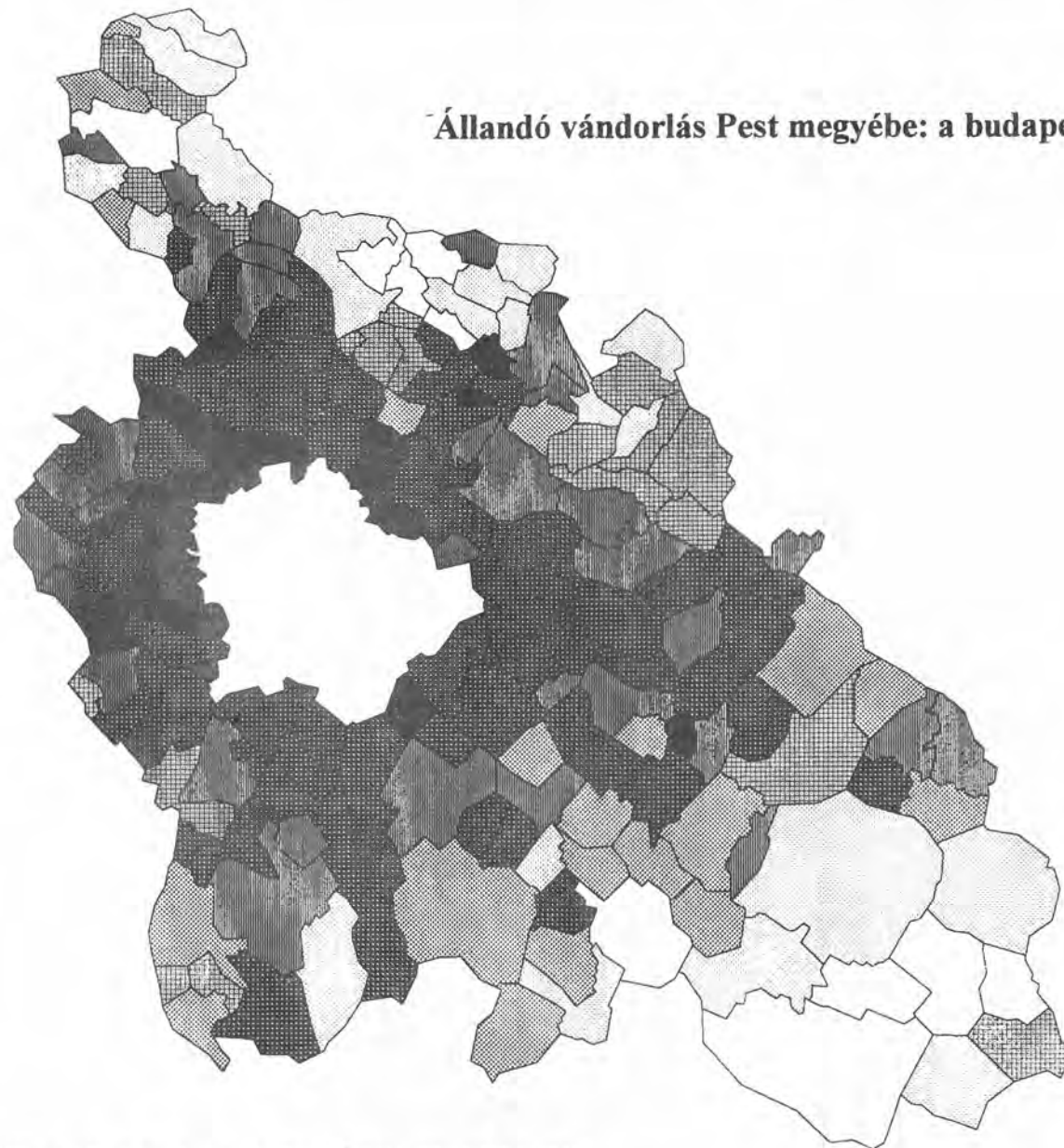

Ezer lakosra jutó odavándorlás

■	40 felett
■	35,1-40
■	30,1-35
■	25,1-30
■	20,1-25
■	15,1-20
■	10,1-15
■	5,1-10
□	0,0-5

*Forrás: KSH Népesség- és Egészségügyi Statisztikai Főosztály.
Szerkesztette: Daróczi Etelka. Rajzolta: Fenyvesi Eleménné (Mapinfo).*

Állandó vándorlás Pest megyébe: a budapestiek részaránya, 1995

Forrás: KSH Népesség- és Egészségügyi Statisztikai Főosztály.
Szerkesztette: Daróczi Etelka. Rajzolta: Fenyvesi Elemérné (Mapinfo).

Pest megye többi települése között igen nagyok az eltérések a budapesti migrációs kapcsolat szorossága tekintetében. A települések négyötödében a népesség két százalékát sem éri el az odatelepülő budapestiek számaránya. 1995-ben egyetlen budapestit sem kötött magához Kőröstetétlen, Pusztavacs vagy Törtel. A legvonzóbbak (30 ezreléken felüli értékekkel): Vác-egres, Budajenő, Káva, Kistarcsa (46,4 ezrelék) és a már említett Telki (124,2 ezrelék). Még ebben a településcsoportban is a bevándorlók átlagosan több mint egyharmada a fővárosból származik, ám többségük alig néhányat érint a 115 település közül. A fővárosiak részaránya meghaladta a 70%-ot Pilisszántó (71,4%), Telki (73,3%), Váckisújfalu (75,0%) és Káva (80,8%) esetében.

A jelen tanulmány nem tér ki arra, mely települési tényezők bizonyultak meghatározóknak a budapestiek számára: odaköltözésüket milyen mértékben befolyásolta a fővároshoz való közelség, a tömegközlekedési kapcsolat, az infrastrukturális ellátottság, a társadalmi összetétel, a telekár, az agglomerációs önkormányzatok településfejlesztési politikája, marketing tevékenysége stb. Csupán a rendelkezésünkre álló két lakásépítési mutató (az 1980—1989 között épült lakások aránya, az 1990—1995 közötti lakásnövekmény) és a budapesti kapcsolat erősségét jelző két ismérv (a fővárosi odaköltözők népességhez viszonyított aránya, illetve az odaköltözőkön belül a budapestiek aránya) között kerestünk összefüggést. A négy korrelációs együttható közül csupán egy mutatott közepesnek mondható szorosságot, nevezetesen a lakásállomány 1990—1995 közötti változása és a budapesti odavándorlóknak a népességhez viszonyított száma.

IRODALOMJEGYZÉK

- Dányi Dezső (1962): A beruházások hatása a belső vándorlásra. *Demográfia* 4: 554—558. p.
- Daróczi Eta (1981): A belföldi vándorlás intenzitásának és térbeli szerkezetének változásai Magyarországon 1960—1978 között. *Demográfia* 1: 37—72. p.
- Illés Sándor (1995): A területi mobilitás volumenének változásai. *Statisztikai Szemle* 7: 525—534. p.
- Józsa Zsuzsanna (1996) (szerk.): Budapest városrészei. KSH Népszámlálási Főosztály Helységnévtár Szerkesztősége, Budapest KSH, 174. p.
- Kovács Róbert (1992): Települési egyenlőtlenségek — területi feszültségek. In *Társadalmi Riport 1996*, Budapest: TÁRKI. 222—251. p.
- Kószegfalvi György (1995): Mekkora a budapesti agglomeráció? KSH Fővárosi és Pest megyei Igazgatósága, Közlemények a budapesti agglomerációról 7. köt.
- Mészáros Árpád (1995): A népesség területi átrendeződése és települési koncentrációja. *Statisztikai Szemle* 7: 543—554. p.